

G E H E I M

DE WERELDVREDESRAAD EN HET DUITSE VRAAGSTUK.

S a m e n v a t t i n g

Rond de jaarwisseling 1956/1957 wezen verschillende verschijnselen op een toenemende interesse van de communistische Wereldvredebeweging voor het vraagstuk van de hereniging van de beide delen van Duitsland, verbonden met de gedachte van een Europees collectief veiligheidsstelsel. Het duidelijkst kwam dit naar voren in de nationale vredesbewegingen in de Europese staten.

In de loop van maart 1957 - en met name na de zitting van het Bureau van de Wereldvredeeraad (WVR) in Oost-Berlijn (30 maart t/m 1 april) - trad op dit punt evenwel een kentering in. Van toen af aan concentreerde de WVR zijn aandacht geheel op de actie tegen de atoombom. Daarnaast bleven de Duitse kwestie en het vraagstuk der Europese veiligheid slechts een bescheiden rol in de communistische "vredespolitiek" vervullen.

Sedert kort lijkt het Duitse probleem echter weer meer accent te krijgen. Zulks kwam o.m. tot uitdrukking tijdens een Pools-Franse ontmoeting van "vredesstrijders", welke ter gelegenheid van de jongste WVR-Bureau-zitting (Stockholm, 26 t/m 28 oktober) plaats vond. Het Duitse vraagstuk werd daar besproken in het kader van een plan tot demilitarisatie c.q. neutralisatie der acht Oostzee-landen.

In Nederland zijn de aanwijzingen voor een toenemende belangstelling van de Vredesbeweging voor de Duitse kwestie nog duidelijker. Recente uitlatingen van vooraanstaande communisten in de Nederlandse Vredesraad (NVR) bevestigen de hernieuwde actualiteit van dit vraagstuk.

december 1957.

G E H E I M

DE WERELDVREDESRAAD EN HET DUITSE VRAAGSTUK.

Inleiding.

Het feit, dat een internationale communistische mantelorganisatie o.m. tot taak heeft op haar speciale terrein de politiek van het Kremlin op de voet te volgen, brengt met zich mee, dat de koers van een dergelijke organisatie schommelingen vertoont, corresponderend met de fluctuaties in de (buitenlandse) politiek der Sowjet-Unie.

Uit de gedragingen der communistische Wereldvredesbeweging bijvoorbeeld is dit in de loop der jaren bij herhaling duidelijk gebleken.

De brandpunten van haar activiteit - in rangorde wisselend naar gelang van de Sowjet-politiek van het ogenblik - waren daarbij nagenoeg steeds tweeërlei, namelijk enerzijds de actie voor de vreedzame hereniging van de beide delen van Duitsland (en analoog daarmee: het verzet tegen "herleving van het West-Duitse militarisme"), anderzijds de actie tegen het gebruik van en de proefnemingen met atoom en waterstofwapens.

Heeft de anti-atoombom-actie bovenal een wereldomvattende propagandistische betekenis, de kwestie Duitsland raakt allereerst het Europese vredesfront.

Terugblik.

Toen de WVR-leiding, na de politieke ontwikkelingen in Hongarije van november 1956, nieuwe onderwerpen bleek te zoeken waarop de gezamenlijke aandacht der - vooral in Europa politiek verdeelde - "vredesstrijders" kon worden gericht, rees het vermoeden, dat de kwestie der Duitse eenheid en wat daarmee samenhangt in die verwarde periode de rol van bliksemafleider zou moeten gaan vervullen. In de loop van de maanden januari en februari 1957 werd deze veronderstelling bewaarheid, getuige de ontwikkeling, welke de Vredesbeweging in en buiten Nederland doormaakte. Uit tal van publikaties in het WVR-bulletin en het NVR-orgaan "Vrede" bleek, dat de Duitse kwestie een meer centrale

- plaats -

in de vredespolitiek ging innemen.

Op 19 en 20 januari van dit jaar besloten een aantal vertegenwoordigers der West-Europese vredesbeweging de eind 1956 herleefde strijd tegen de West-Duitse herbewapening en vóór Europese collectieve veiligheid voorlopig voort te zetten en daarnaast wat aandacht te wijden aan acties van een meer algemeen en permanent karakter, zoals die tegen de atoombom.

In de loop van de maand maart werd deze ontwikkeling evenwel onderbroken. Toen werd duidelijk, dat de protestbeweging tegen de proefnemingen met atoomwapens niet alleen in Azië bijval oogstte, maar - mede onder invloed van reacties op deze proeven in niet-communistische kringen van politici en geleerden in Europa - ook in het westen actueler bleek dan een actie tegen de West-Duitse herbewapening.

Het belang van de A.A.-actie werd officieel onderstreept door het Bureau van de Wereldvredesraad, dat van 30 maart t/m 1 april van dit jaar in Oost-Berlijn zitting hield. Daar werd besloten een grootscheepse campagne te ontketenen tegen de gewraakte proefnemingen. Deze actie bereikte een hoogtepunt in de zitting van de Wereldvredesraad, welke van 10 tot 16 juni in Colombo - voor het eerst op Aziatische bodem - plaats vond. (Van Nederlandse zijde werd hieraan door een 4 personen tellende NVR delegatie deelgenomen).

Ook de met medewerking van de Wereldvredesraad georganiseerde 2e internationale conferentie tegen A- en H-bommen, van 6-16 augustus in Tokio gehouden, richtte de aandacht van de gehele wereld op het gevaar der kernproeven. (Ook hier was de NVR-vertegenwoordigd).

Dat de Wereldvredesraad zijn aandacht - ook in Europa - gericht blijft houden op de wereldomvattende A.A.-actie, is onlangs nog gebleken uit de besluiten, welke de WVR tijdens zittingen van het Uitvoerend Comité (Lausanne, 26 tot 28 september) en van het Bureau (Stockholm, 26 tot 28 oktober) heeft genomen. Daarin werd nogmaals opgeroepen om de vredesgelederen te sluiten op basis van de strijd tegen de bewuste proefnemingen,

d.w.z. om te streven naar vereniging van communistische en niet-communistische vredesgroeperingen binnen één grote actie ter bereiking van hetzelfde gemeenschappelijke doel: stopzetting der proeven.

De Duitse kwestie.

Sedert kort zijn er echter aanwijzingen, dat de Duitse kwestie een groeiende interesse van WVR-zijde ondervindt.

In de loop der voorbije maanden hebben verschillende nationale vredesraden de Duitse kwestie uiteraard af en toe wel in hun besprekingen betrokken. Zo resulteerde een bijeenkomst van vertegenwoordigers van de Franse en West-Duitse vredesbewegingen, welke op 27 en 28 april in Düsseldorf plaats vond, in een communiqué, waarin het reeds eerder van Sowjet-zijde geopperde denkbeeld ener neutrale Midden-Europese zône van staten opnieuw werd gepropageerd. Binnen deze zône zou Duitsland herenigd kunnen worden, mits West- en Oost-Duitsland zich respectievelijk uit het Atlantisch en het Warschau- Pact zouden terugtrekken. Ook werd in het communiqué gewezen op het gevaar van een herlevend Duits militarisme en de invloed van oud-nazi's in het West-Duitse regeringsbestel.

In de besluiten van de WVR-Bureau-zitting in Oost-Berlijn en de resoluties van de genoemde Colombo- en Tokio-conferenties inzake het verlangen naar beeëindiging van de "blokken-politiek", werd de Duitse kwestie echter alleen indirect aangeroerd.

Zo werd tijdens de Bureau-zitting in Oost-Berlijn o.a. geconcludeerd, dat de re-militarisatie van West-Duitsland een vreedzame hereniging van de beide delen in de weg stond.

De resolutie inzake internationale ontspanning, aangenomen tijdens de WVR-zitting in Colombo, ademde dezelfde geest. Hierin sprak de WVR zich eveneens uit voor een Europees "veiligheids-systeem", in verband waarmee alle buitenlandse militaire bases en troepen uit het betreffende Europese gebied verwijderd dienen te worden.

Ook de conferentie in Tokio beoogde o.m. te wijzen op het gevaar van militaire blokvorming, niet alleen in Azië.

Tijdens de Bureau-zitting van de WVR, welke eind oktober in Stockholm werd gehouden, viel het accent weliswaar op de A.A.-actie, doch niettemin is ook bij die gelegenheid op bijzondere wijze de kwestie Duitsland aan de orde gekomen. Er vond namelijk een ontmoeting plaats tussen de Franse en Poolse delegaties, na afloop waarvan een gemeenschappelijke verklaring werd uitgegeven, o.m. gepubliceerd in "L'Humanité" dd. 2 november jl. Blijkens deze verklaring had de bespreking ten doel een gemeenschappelijk standpunt te bepalen tegenover het toenemende West-Duitse militarisme, waarvan het gevaar nog zou zijn vergroot door de voorgenomen uitrusting van het leger van de Bondsrepubliek met atoomwapens. De Franse delegatie sprak in het communiqué haar waardering uit voor het Poolse voorstel - gedaan in de vergadering der Verenigde Naties - om af te zien van de produktie en opslag van atoomwapens in Polen, indien de beide Duitse staten hiertoe eveneens bereid zouden zijn. Daarbij werd gewag gemaakt van de instemming, welke van de zijde der DDR hiermede reeds was betuigd. Elke stap in deze richting - aldus de verklaring - zou een aanzienlijke vordering betekenen op de weg naar verwezenlijking van een Centraal-Europese veiligheidszône.

Blijkens een interview, dat de voorzitter der Poolse delegatie in Stockholm, Prof. Stanislaw KULCZYNSKI, op 2 november had met een correspondent van het Poolse persbureau PAP, moet het Poolse voorstel worden gezien als onderdeel van het Poolse verlangen naar "demilitarisatie van de Baltische zône".

Van communistische zijde worden onder het begrip "Baltische zône" verstaan de acht Oostzee-landen, t.w. Noorwegen, Zweden, Denemarken, West- en Oost-Duitsland, Polen, de Sowjet-Unie (vermoedelijk alleen het westelijk deel) en Finland.

De laatste tijd werden verschillende malen aanwijzingen ontvangen, waaruit een toenemende interesse van communistische zijde voor regionale samenwerking in dit gebied kan blijken; tot dusver kwam dit met name op het gebied van de vredesbeweging en de jeugdbeweging tot uiting. Twee initiatieven in deze richting - beide afkomstig van Oost-Duitse zijde - mogen hier ter illustratie worden gereleveerd.

In de eerste plaats betreft dit het voorstel, dat de Duitse Vredesraad (DDR) medio oktober aan de WVR deed om alle initiatieven te steunen, die "de vreedzame samenwerking tussen de acht Baltische landen" ten doel hebben.

Voorts is er het onlangs bekend geworden plan van de studenten-sectie der communistische Freie Deutsche Jugend (FDJ) in de DDR om in 1958 een internationale meeting van studenten der Baltische (= Oostzee-)landen te beleggen ter bespreking van "regionale samenwerking".

Een en ander doet de vraag rijzen, of met deze ongetwijfeld door de Sowjet-Unie geïnspireerde voorstellen tot instelling ener neutrale c.q. gedemilitariseerde Europese zône (met inbegrip van West- en Oost-Duitsland) een nieuwe variant wordt gelanceerd naast het oudere plan tot instelling van een Europees collectief veiligheidssysteem. Dat de kwestie Duitsland ook in de jongste voorstellen een centrale plaats inneemt, staat buiten twijfel.

Omtrent een officiële stellingname van de Wereldvredesraad in deze richting werden tot dusver geen bijzonderheden bekend. Niettemin moet rekening worden gehouden met de mogelijkheid, dat de hier besproken gedragingen van communistisch-geleide vredesorganisaties in verschillende landen, in de naaste toekomst hun resonans zullen hebben in de politieke lijn der communistische wereldvredesbeweging als geheel.

Evenmin zijn nog gegevens beschikbaar, welke zouden kunnen wijzen op een verhoogde activiteit van de vroeger met de agitatie rond het Duitse vraagstuk belaste "Mouvement pour la solution pacifique du problème allemand", een geesteskind van de communistische Wereldvredesbeweging. Het daaruit voortgekomen en te Berlijn zetelende "Bureau der Internationale Conferentie voor de vreedzame oplossing van het Duitse vraagstuk" vertoont slechts nu en dan tekenen van leven.

De situatie in Nederland.

De activiteit van de communistisch georiënteerde Nederlandse Vredesbeweging vertoont dezelfde ontwikkeling als bij de Wereldvredesbeweging werd gesignaleerd.

Ook in Nederland concentreerde de vredesbeweging zich sedert maart in hoofdzaak op de A.A.-actie, waarbij men vooral streefde naar samenwerking met andersgeoriënteerde vredesorganisaties. Niettemin hebben ook de CPN en de Nederlandse vredesbeweging de Duitse kwestie nooit uit het oog verloren. Enkele malen kreeg deze affaire zelfs een zeer sterk accent.

Ter illustratie hiervan moge worden herinnerd aan een artikel, dat de partijbestuurder Friedl BARUCH onder de titel "Manoeuvres rond de ontwapening" schreef in het communistisch dagblad "De Waarheid" dd. 24 augustus 1957, d.w.z. op een tijdstip, dat de strijd tegen de Westduitse herbewapening en de agitatie tegen Speidel grotendeels naar de achtergrond waren gedrongen. In dit artikel betoogde BARUCH, dat de onderhandelingen op de ontwapeningsconferentie in Londen van Westerse zijde werden gedwarsboemd, omdat uitzicht op ontwapening de politieke dood van de Westduitse Bondskanselier ADENAUER zou betekenen. Wellicht mede met het oog op de Duitse verkiezingen verbond BARUCH aan zijn beschouwing de conclusie, dat de voornaamste strijd van de vredelievende groeperingen gericht diende te zijn tegen de herbewapening van Duitsland.

Binnen de Nederlandse Vredesraad werden van communistische zijde evenwel eerst in de loop van de maand oktober pogingen aangewend de activiteit van de Nederlandse Vredesraad - meer dan de afgelopen maanden het geval is geweest - te richten op de Europese vraagstukken, waarin de Duitse kwestie de kern vormt.

Tijdens een onlangs gehouden vergadering van de dagelijkse leiding van de Nederlandse Vredesraad drongen speciaal de communisten - o.w. de partijbestuurder Nico LUIRINK - er bij hun medebestuurders op aan niet stil te blijven staan bij de A.A.-actie, doch nieuwedoelestellingen te zoeken. De NVR moet in verband hiermee trachten - aldus LUIRINK - de onder het Nederlandse publiek levende neutraliteitsgedachte te helpen ontwikkelen. Dit zou moeten geschieden tegen de achtergrond van onze kwetsbaarheid (en die van West-Duitsland) op militair gebied, gezien het feit, dat de West-Europese landen vanwege het bezit van "atoombases" in tijd van oorlog het slachtoffer zouden worden van

- Sowjet-Russische -

Sowjet-Russische verdelgingsacties.

De door deze communist - waarschijnlijk op instigatie van de CPN-leiding - naar voren gehaalde neutraliteitsgedachte sluit wonderwel aan bij de van Franse, Poolse en Duitse zijde de laatste tijd gedane suggesties inzake de neutralisering van (Midden-)Europa.

In verband met het voorgaande moet ook het voorstel worden genoemd, dat een communistische NVR-functionaresse tijdens dezelfde vergadering deed, namelijk om tot nauwere betrekkingen tussen de Nederlandse en West-Duitse vredesbewegingen te geraken.

Ook in het NVR-orgaan "Vrede" van 14 november 1957 werd opvallend veel aandacht aan de Duitse situatie gewijd. Evenals in de Frans-Poolse verklaring van 2 november werd in het genoemde artikel van "Vrede" gewezen op het gevaar van de uitrusting van West-Duitse troepen met kernwapens. Betoogd werd voorts, dat alles in het werk moet worden gesteld "om een stelsel van veiligheid tot stand te brengen met medewerking van alle staten". Verder werd met instemming het reeds besproken Poolse voorstel in de Verenigde Naties geciteerd. Een overeenkomst tussen de beide delen van Duitsland zou volgens het artikel worden vergemakkelijkt door terugtrekking van alle buitenlandse strijdkrachten uit de twee Duitse staten en door opheffing van de buitenlandse militaire bases op Duits territorium.

Tenslotte zij nog opgemerkt, dat het zoeken van de communistische leiding in de NVR naar nieuwe doelstellingen nog wordt gestimuleerd door haar onvermogen om het bij de A.A.-actie in Nederland aan niet-communistische groeperingen terzake verloren initiatief te herwinnen. De NVR heeft zich hierdoor namelijk de invloed op de massa in voortschrijdende mate zien ontgaan. In verband hiermee is ook een aantal niet-communisten in de NVR bereid een herziening van de NVR-politiek - i.c. de aanvaarding van zekere nieuwe doelstellingen - in overweging te nemen.

In de komende maanden zal moeten blijken, of de Wereldvredesbeweging - en dus ook de NVR - aan de in verband met het Duitse vraagstuk reeds bespeurde neutraliseringspolitiek nader uitwerking zal geven. Van deze ontwikkeling zal mede afhangen, of en in hoeverre nieuwe activiteit te verwachten is van het Nederlandse Actiecomité voor Europese Veiligheid (voorheen "Dat Nooit Weer"), dat zich in het verleden speciaal met het Duitse vraagstuk placht bezig te houden.

december 1957